

ובהרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות בנטל המס החדש

כעת הוטל על כתפי הקהילה השחוחים עוד עול כבוד מנשוא של עשרים ככר הכסף, שגבייתם נמשכה פרק זמן ארוך, מלא ברדיפות ונגישות.

"נתקבצו הקהל בחצר הגדולה הנק' ע"ש כה"ר שאול ן' רמון ושם חנה אלקאייד שבה לגבות המס, וקבצו כל ת"ח בחצר הנז' עם הקהל הנז' ובו ביום גזר האלקאייד על הקהל לפנקס כל א' לפי ערכו מה שיכול ליתן, ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. והוסיף עוד ואמר להם לא תערכו כ"א מחצית מהממון שהוא עשרה ככרים אולי יש תקוה ויתנחם המלך וישבו מחרון אפו. וג"כ הנגיד המעולה כה"ר אברהם מאימראן היה מבקש מהמלך ומתחנן לו ובוכה לפניו עד שנתרצה במחצית הסך ליתנו עכשיו והמחצית האחר עד זמן הקציר יתנוהו. והאלקאייד היה מכה ומענה ביהודים בחכמים ובבעלי תורה עד יום ראשון ס' וראה ועשה בלי וקצף קצף רב, וראה ולמד את מעשה עמנו שהיו גובים בלי חמלה וחנינה, וג"כ הוא היה מכה ומענה בחכמים כל אחד לבדו ובקהל כל אחד לבדו. והיה מענה לעשיר אחד ושמו סלימאן בוטבול ומרוב הענוי והמכות והחניקה שהיו חונקים אותו ולא היה יכול לסבול המיר דתו, אוי לעינים שכך רואות ולאזנים שכך שומעות. ומן היום ההוא והלאה גזר האלקאייד על החכמים שיתנו הם לבדם ככר כסף. וג"כ החייטים יתנו ככר כסף הם לבדם. וכן היה הדבר. שנתנו החכמים ככר כסף שלם מלבד האלסוכ'רא ולעמאלא. ואני הצעיר בעוה"ר נתתי בזה המס שלש מאות אוקיות ונתתי בזה הסך שני נזמי זהב משקלם שנים עשר משקל זהב ועוד כלאכ"ל מכ' משקלים דרהים. השי"ת יאמר די לצרותינו, וימלא חסרונו, ויחשבה לצדקה לנו. נאם הצעיר שמואל אבן דנאן ס"ט הכותב.

ומן היום הזה והלאה היה גובה אלקאייד הנז' המס לאט לאט עד שהשלים י' ככרים. ועוד נתנו לו להאלקאייד סוכר'א ה' אלפים אוקיות מכ"ט מלבד הדורונות והמנחות שהיו נותנים לו בכל יום ומלבושים וכלים נאים משהו שלשת אלפים אוקיות. ועוד שלח מולאי חפיץ' אחר אלקאייד לשאול לו לשלמו ונתן לו האלקאייד מממון שהיה גובה קודם שישלים אותו ה' אלפים אוקיות.

ועוד נתן לו מן המנחות שנתנו לו היהודים. ועוד כל ההוצאות שהיו צריכים להוציא על ביתו של מולאי חפיץ' אחרות. נמצא סך ההוצאה כולה שגבה השר כמו שנים עשר ככרים לזכות יר"ה ועוד כתב אלקאייד הנז' על הקהל עשרה ככרים לזכות יר"ה לפורעם לימות הקציר. והלך אלקאייד למקנא'ט ושקל הממון ההוא והחליפו בזהב שכך א"ל המלך לקנות את הממון זהב ונמצאו חסרים ה' ככרים של קהל פאס אלפיים אוקיות אחרות והלוו אותם הקהל במקנא'ט ונתנום. אח"כ אמר להם אלקאייד אלגאזי הזמינו י' אנשים גדולים ובני דעה והתקינו מנחה יפה עד מאוד ואני אעמוד אתכם לפני המלך ונדבר עליכם דברים טובים ואקדע לכם השטר חוב שכתבתי עליכם לזמן הקציר. וכן עשו הכינו המנחה יפה והיה בה עשרה זוגות של כא'מרא פינא. והעלה אותם אלקאייד למלך ומנחתם בידם ודבר עליהם לפני המלך טובות וקבל אותם המלך בספ"י. והיה זה ביום ד' לאדר א' ש' התס"ד."

פניני אור החיים

הנתינה, ומה עוד?

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונהשת: (לה א)

אם היינו מנהלים ישיבה, מפעל חסד, או שהיינו גבאי בית כנסת, והיינו מחפשים תורם לסכום נכבד, ומצאנו תורם שמוכן לתרום סכום נכבד, היינו מאשרים ומרוצים.

ואם הוא היה נותן בלי חשק ובלי להתחבר לחלק הרוחני והטוב שבדבר, אלא סתם כך, הוא עשיר גדול ולא איכפת לו לתת ובה הסתיים הסיפור. האם הנתינה שלו פחות חשובה?!

אומר האור החיים הקדוש: קחו מאיתם את תרומת ה', כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'. יש לתת תרומה ויש לתת תרומת ה'.

נתינה זו תרומה. אבל נתינה שמחברת את האדם לעולמות העליונים, נתינה שמעוררת עניינים גבוהים, זו נקראת תרומת ה'.

איך עושים זאת, איך גורמים שהתרומה תהיה לא סתם תרומה, אלא תרומת ה'.

כל נדיב לבו.

אדם שנותן מתוך הלב, בנדבת לב ובחשק וברצון, הלב שלו נותן, הוא גורם חיבור גדול במעשה הנתינה. בכך הוא מחבר ומקשר את עצמו על ידי הנתינה.

שבת שקולה כנגד כל התורה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (לה א)

על שמירת השבת כתוב בפרשה "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם". והרי 'אותם' הוא לשון רבים, ומדוע כתוב על מצוות שבת בלשון רבים.

אומר האור החיים הקדוש כך: בני ישראל עבדו עבודה זרה. כעת עוברים הכל ושבים אל ה'.

המשך בעמוד ג'

שיעורי תורה בשבת

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (לה א)

כשנמצאים בשבת בבית הכנסת, והרב מדבר דברי תורה, זה לא רק כי נותרו כמה דקות עד תפילת ערבית או מנחה, אלא שיעורי התורה בשבת הם חלק חשוב מתהלכות השבת. וכפי שמובא במדרש, שאמר הקב"ה למשה רבינו "קהל קהילות ודרוש ברבים, כדי שילמדו לדורות הבאים להיקהל בכל שבת".

על פי זה מפרש האור החיים הקדוש את הפסוק בתחילת הפרשה: "ויקהל משה", משה רבינו הקהיל את בני ישראל להזהירם על השבת, "ויאמר אליהם" אתה יודעים מה תעשו בשבת, "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם", את הדברים האלה, ההתקלות הזאת לשמוע תורה, את זה תעשו בשבתות.

ההצלחה בימות החול, בזכות השבת

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת: (לה ב)

התורה מצוה על שמירת השבת במילים האלו: "ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון".

בעצם, האם העבודה בימות השבוע היא חלק משמירת השבת? ואם אדם מובטל, ולא עובד במשך השבוע, חסר לו משהו בשמירת השבת? מדוע פותחת התורה את מצוות השבת ב"ששת ימים תעשה מלאכה".

אומר האור החיים הקדוש כך:

אתה רוצה להצליח במלאכה שאתה עושה בימות החול. שמור את השבת! אם יום השביעי יהיה קודש, תיעשה המלאכה הצריכה לך בששת ימים.

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

מעלת החרד לכבוד רבו

עמו אני חפץ להשתדך התבטא הרה"ק החידושי הרי"ם מגור זיע"א אודות גביר פלוני, אשר לא נמנה עם מקורביו ואף לא עם חסידות גור בכלל. את התמיהה המתבקשת ישב הרבי, בספרו את שאירע בדידו עם אותו גביר.

לא אחת נדרשו גדולי הדורות, בהיותם רועים נאמנים לצאן מרעיתם וכל מגמתם היתה להיטיב - ברוח ובגשם - לקהל עדתם בפרט וכלל ישראל בכלל, להתדפק על פתחי נדיבים ולנקוש על פתחי ליבם במטרה לגייס מהם סכום כזה או אחר לצדקה.

לעתים היתה זו הצלת מפחפה שעולליה שאלו לחם ואין, פעמים שדווקא מוכסן פלוני שנקלע לעסק ביש מול הפריץ הוא שטרד את מנוחתם והזיקים לגייס סכום הגון למטרת שוחד, יש והיה צורך בפדיון שבויים בהול ועוד כהנה וכהנה.

אולם שלושת אלפים רובל - הסכום אותו נדרש הרה"ק ר' יצחק מוורקא זיע"א לגייס במפתיע מעכשיו לעכשיו, זה כבר חרג מכל מה שהוא הכיר, גם באמת המידה של ראשי העם המכירים היטב את המלאכה, אולם הרבי, כמלאך המבצע שליחותו ללא הרהור ופקפוק, יצא לדרך ופנה לוורשה הבירה - שם קיווה לגייס את הסכום האמור.

לשם כך פנה לידידו החידושי הרי"ם, ויחידו החלו את המסלול כשהם ניגשים ראשית כל לביתו של נדיב לב ידוע, הלא הוא ר' גבריאל בוימגולד - מחסידי הנאמנים ואנשי אמונו הבולטים של הרה"ק מוורקא.

ר' גבריאל, בראותו על מפתן דלתו את שני גדולי הדור, נרתע ביראת כבוד וכמעט שקרס תחתיו. התדהמה אחזה בו, ורק כשרוחו שבה אליו מטט פנה אליהם ביראת כבוד ובריר במה דברים אמורים.

תשובתם כי הם באו בעסקי צדקה, לא הפתיעה אותו כלל. הוא היה רגיל בכך. אם כי הסכום הכה אותו בהלם קל, אולם הוא לא נתן לכך להשפיע על שיקוליו.

'כמה נדרש לרבי על מנת להשלים את המגביה?' פנה בנימה מעשית לרבי מוורקא, ונענה כי הסכום המלא עומד על סך שלושת אלפים רובל, סכום עתק ודמיוני בכל קנה מידה.

ר' גבריאל הנהן בדרך ארץ, ותיכף ניגש לחרדו הפנימי. כעבור זמן קצר שב החוצה אל הצדיקים הממתינים, הושיט להם תיבה קטנה אך כבדת משקל, תוך שהוא מציין בפשטות: 'כאן תמצאו את הסכום המבוקש - במלואו'.

ההתפעלות אחזה בשני הצדיקים גם יחד. 'מה גרם לך לנקוט בצעד יוצא דופן זה?' תמה הרבי מוורקא, 'הלא מלבדך ישנם עוד נדיבי עם בעלי לב חם לצדקה, ובוודאי היינו מצליחים להשיג את יתרת הסכום ממקורות אחרים'.

ואתן לרבי להסתובב ולבזות את כבודו בחיזור על פתחי נדיבים?! ר' גבריאל התחלחל מעצם הערעור, 'לא יקום ולא יהיה! אני אתן את מלוא הסכום, ובלבד שהרבי יוכל לשוב לעבודת ה' ולא יאלץ להמשיך במסלולו'.

ההתפעלות גברה שבעתיים, ושני הצדיקים יצאו מן הבית תוך שפיהם מרעיף עליו את מיטב הברכות. או אז, לאחר שנכח החידושי הרי"ם לראות את הנהגתו המופלאה של ר' גבריאל, התבטא ואמר: 'עם יהודי החרד כל כך לכבוד רבו - עמו אני חפץ להשתדך!'

לימים אכן זכה ר' גבריאל להתגשמות משאלה זו, בבוא בנו ר' בעריש בברית הנישואין עם נכדת החידושי הרי"ם - בת בנו הרה"ק ר' אברהם מרדכי זיע"א.

משה רבינו מצווה את בני ישראל על מלאכת המשכן וכליו, מבהיר להם כי לשם קיום מצוה חביבה זו נדרשת התגייסות מוחלטת ופתיחת הלב והכיס גם יחד, ותיכף לאחר מכן מספרת לנו התורה הקדושה (שמות לה כ): **וַיִּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה.**

רבינו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א עומד על לשון הכתוב: **'מלפני משה'** ומבאר זאת באופן נפלא, כי הנה היתה פה מצוה נדירה, יקרה וחביבה עד לאין שיעור, וכולם חפצו לזכות בה. לא רק 'רצו' או 'היו מעוניינים', אלא היתה זו כמיהה, השתוקקות וצימאון אדיר לקיום רצון השי"ת והקמת משכנו. כל אחד רץ, כל יהודי נחפז, והכל מפני החשש הנורא מכל - חשש שהפך מוחשי יותר מרגע לרגע, כי חס וחלילה הוא לא יספיק לתת את חלקו למשכן.

יתירה מכך, חששו בני ישראל כי משה רבינו עצמו - בחשקו כי רב לקיים רצון קונו, יחטוף מהם את המצוה ויקיימה בעצמו, ולכך נחפזו חיש מהר להביא בעצם את הנדבה.

אולם יש כאן ממד נוסף, המזכיר ביותר את המעשה בו תחוננו.

בני ישראל נכחו לראות כי משה, רבם הגדול, נדרש לגייס סכום מסוים לצורך בנין המשכן. הוא יאלץ - הניחו, לצעוד בסך במחנה ולהתעכב בכל אוהל, להתחנן ולקבץ זעיר פה וזעיר שם, וכדי ביוזון וקצף.

מתוך קנאות לכבוד רבם, בשל הרצון העז שלהם לשמור על כבודו ומעלתו ולא לאפשר לו לטרוד ולהשפיל עצמו - מהירו הם לתת הכל בעצמם, ולו רק בשביל למנוע מצב בו משה מחזר על פתחי נדיבים.

צדקה כיכולתו ויותר מיכולתו

פעם אחת שאל רב אשכנזי את הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זיע"א, איך זה שהוא מפור כל הונו לצדקה, הלא כבר אמרו חז"ל 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו?' והשיב לו: דין זה נאמר רק למי שרוצה לקיים מצות עשה של צדקה, כמו שמקיים מצות עשה של פדיון הבן, על זה נאמר שיעור שאל יבזבז יותר מחומשו, אבל מי שאינו עדיין במדרגה גבוהה כו וצריך לקיים מצות צדקה לכפרת עוון, כמו שכתוב (דניאל ד כד) 'וחטאך בצדקה פרוק', הלא 'כל אשר לאדם יתן בעד נפשו' (איוב ב ד). וסיים בזה הלשון: ואני בעוונותי הרבים חוטא ופושע אני, הלא לכפרת עונותי אין שיעור במה שאני צריך לבזבז.

אבל כל זה היה רק תירוץ לאותו שואל. אמנם האמת היא כי אצל הרה"ק ה'דברי חיים' זיע"א

היתה אהבתו לישראל תקועה בלבבו אהבה עזה בלי מצרים, רשפיה רשפי אש, אשר באהבת ה' הבוערת בקרבו לכל איש מישראל היו כולם חשובים בעיניו כבניו ובני ביתו, אהב כמעט אין ספור, אשר היה מבכר לתת להעניינים כל מה שהיה בידו בשעה שבניו בקשו ממנו זהובים אחדים והשיב פניהם ריקם.

כאשר מסופר עליו, שפעם אחת אמר למשמשו שיקח חמשת רובל כסף ויביאם לבית מלמד פלוני שהיה אצלו בבוקר, וביקש ממנו סכום זה כי נחוץ לו לקניית נעליים עבור בתו, ולא היה לו או למלאות שאלתו. עמדה אז בת הרה"ק, ילדה צעירה, ושמעיה מה שאמר אביה למשמשו והתחילה לבכות, ואמרה כי גם לה נחוץ נעליים, וכמה פעמים בקשה מאביה שיתן לה מעות לקנות, ולא נתן לה ועבור בת המלמד יש לו מעות? הרה"ק בשומעו דבריה אמר לה: הלא תדעי בתי, כי בת המלמד היא 'בת תלמיד חכם'...

המשמש לא יכול להתאפק, הצביע על בת הרבי ואמר: רבי, אומרים גם עליה שהיא בת תלמיד חכם. ענה הרה"ק: אם כן תן גם לה חמשה רובל כסף עבור נעליים ('דור דעה' עמוד 494).

על הפסוק (שמות לה כא): **וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדֹתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ,** פירש רבינו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א שכפילות הלשון 'איש אשר נשאו לבו' לצד 'אשר נדבה רוחו אותו' בא לומר שיש שתי דרגות במתנדבים שבעם: הנותן כפי יכולתו והנותן יותר מכפי יכולתו.

יש אדם שנותן מתוך התנדבות, הוא לא חש צער על שהוא נותן, לא נותן מתוך קמצנות, זה נקרא 'נדבה רוחו'. אכן דרגה נפלאה, אדם כזה יתן מה שהוא יכול, מתוך נדיבות רוחו.

אך יש דרגה עוד יותר גבוהה ומיוחדת, 'נשאו לבו'. הלב שלו מרים ומנשא אותו, הוא משתוקק לתת. אדם כזה חושב לעצמו אני יכול לתת יותר, אני מסוגל לתת יותר. הלב שלו מעריך אותו כמו שהוא עשיר לגבי הנתינה. על הדרגה הגבוהה הזו, אומרת התורה את המילה 'איש', 'כל איש אשר נשאו לבו', ואיש זה לשון חשיבות. זו הנתינה הגבוהה יותר.

הבחור בשירי זמרה

מעשה באחד מחסידי הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א, ורבי שמואל שמו, שבהתקרב חג הפסח התכונן מאוד לקראתו, בהכנה דרבה, כשהוא מטהר ומקדש את עצמו בסילודין.

לאחר הכנה גדולה כזו, כאשר הגיע ליל הסדר, הרגיש אותו חסיד התרוממות מיוחדת ונשגבה, הוא זכה לערוך את הסדר הקדוש ומצוותיו בהתעלות נפשית עצומה, כשהוא מהלל ומשבח את הקב"ה והיה מספר ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

ויהי ממחרת, בשעות אחרי הצהריים, ביקש החסיד לנוח קמעא כדי לאגור כח לקראת ליל הסדר השני, כי חשקה נפשו מאד לעורכו כחוקו וכמשפטו, בהשגות רמות ונעלות

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

אך יש כאן בעיה. כי 'כל המודה בעבודה זרה כאילו כפר בכל התורה כולה', או ואבוי, זה כאילו שהם עברו על כל התורה, איך יוכלו לתקן זאת?

לכן כאן כשנצטוו על השבת אומרת התורה, אשר ציווה ה' לעשות אותם, את כל התורה. תשמרו את השבת - כאילו קיימתם את כל התורה. כך תוכלו 'לעשות', כלומר 'לתקן', על ידי שמירת השבת.

המודה בעבודה זרה כאילו כפר בכל התורה. ומגד, שמירת שבת שקולה ככל התורה.

הפרדה כהלכה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (לה א)

בזוהר הקדוש מובא שמושה רבינו הפריד את הגברים מהנשים, שלא יבואו הלילה לידי חטא.

אומר האור החיים הקדוש, זה אכן מדויק בפסוק שכתוב 'ויקהל משה את כל בני ישראל' לא כתוב את עדת ישראל אלא את כל "בני ישראל, הגברים בלבד.

ומסיף האור החיים הקדוש ואומר: ודאי הגיעו גם הנשים לשמוע את דבר ה', לדעת כיצד להתנהג ומה ה' אומר להם לעשות. אך ההגעה הייתה כפי שצריך, גברים בפני עצמם, ונשים בפני עצמם. כפי שמחייבת ההלכה.

דרגות גבוהות בנתינה

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו ואתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקדש: (לה כא)

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו.

אומר האור החיים הקדוש, יש דרגות בנתינה זו למעלה מזו.

יש אדם שנותן מתוך התנדבות. הוא לא חש צער על שהוא נותן. לא מתוך קמצנות. זה נקרא 'נדבה רוחו'. אכן דרגה נפלאה. אדם כזה יתן מה שהוא יכול, מתוך נדיבות רוחו.

אך יש דרגה עוד יותר גבוהה ומיוחדת, 'נשאו לבו'. הלב שלו מרים ומנשא אותו, הוא משתוקק לתת. אדם כזה חושב לעצמו אני יכול לתת יותר, אני מסוגל לתת יותר. הלב שלו מעריך אותו כמו שהוא עשיר לגבי הנתנה. 'נשאו לבו'.

עליה, על הדרגה הגבוהה הזו, אומרת התורה את המילה "איש", כל איש אשר נשאו לבו, ואיש זה לשון חשיבות. זו הנתנה הגבוהה יותר.

גם רבינו האור החיים הקדוש זיע"א עומד על קושיא זו, והוא מטעים כי אין מקום לומר שכוונת הכתוב היא באופן של 'לא זו אף זו', והיינו שלא זו בלבד שהמלאכה הייתה 'דיים' אלא שהיא אף הייתה 'הותר'. שזה אינו, לפי שאין אומרים 'לא זו אף זו' כי אם בשני דברים שונים הכתובים זה אצל זה, אלא שדבר אחד מובן מתוך חברו, ואז ייך לומר שנכתבו שניהם בדרך 'לא זו אף זו', אבל כאשר שני הדברים אינם מתחלקים לשניים, אלא הם ענין וסוג אחד ממש, שהרי בכלל 'והותר' ישנו גם 'דיים', אין דרך הכתוב לעשות מענין אחד שתי משמעויות שונות, כי יש במשמעות הפשוטה הכחשה וסתירה בין הדברים, שכשקדם ואמר 'דיים' ושוב אמר 'והותר' הרי הוא מכחיש את דבריו הראשונים, לומר שלא היה דיים אלא והותר, ובאופן כזה אין מקום לומר 'לא זו אף זו'.

ועל כן מבאר האור החיים הקדוש את כוונת הכתוב: 'ואולי שישמיענו הכתוב חיבת בני ישראל בעיני המקום, כי לצד שהביאו ישראל יותר משיעור הצריך, חש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנסו כל המובא בית ה' במלאכת המשכן. ורבינו מוסיף לבאר את הכתוב על פי זה בשני אופנים: 'וזה שיעור הכתוב 'והמלאכה' אשר צוה ה' לעשות במשכן, הספיקה להכנס בתוכה כל המלאכה שעשו בני ישראל הגם ש'הותר', פירוש, שהיה יותר מהצריך, הספיק המקבל לקבל יותר משיעורו על ידי נס. או על זה הדרך 'והמלאכה' שהביאו יותר 'דיים' לא חסר ולא יותר, הגם שהיתה יותר כפי האמת, והוא אומר 'והותר', כי נעשה נס ולא הותר'.

ואף הרה"ק החידושי הרי"ם זיע"א פירש את שורש העניין, מהיכי תיתי הוצרכה המלאכה להיות 'דיים', לא פחות ולא יותר: 'ונראה לפרש דהנה קשה עוד למה צווחו כל כך 'מרבית העם להביא וגו' ויעבירו קול במחנה' וגו', למה הרעש כל כך, ומה זיקק אם יהיה מותר, אך הטעם פשוט, דכיון שיהיה מותר, אי אפשר שלא ישאר חפץ של איזה אדם שלא יצטרך למלאכה, ועל זה דאגו, כי אם חפציו של איזה אדם ישאר, ממילא זה יהיה לבו נשבר בקרבו כל ימיו שלא זכה להשתתף במלאכת המקדש ונדבתו נשאר ולא נצטרך, על כן רצו שלא ישאר שום דבר ויהיה לכל ישראל שייכות במקדש, ולא יהיה שום אחד נפרד ח"ו, ולכן העבירו קול במחנה וגו', וזה פירוש 'היתה דיים והותר', שבאמת היה מותר, רק שנעשה נס שהיה דיים, ונצטרך הכל'.

ודבריו אלו הם הם דברי רבינו האור החיים הקדוש, שנעשה נס שכל מה שהביאו נכנס בתוך המלאכה, לפי שחש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנסו כל המובא בית ה' במלאכת המשכן.

והנה מדברי הרה"ק מפרשיסחא זיע"א שהובאו לעיל נמצאנו למדים כי משמעות 'והותר' היא על תוספת נדבת הלב. תוספת המרובה על העיקר. תוספת כזאת שהגם כי פעמים אין לה כל ביטוי גשמי, עם כל זאת יש לה משמעות רוחנית נעלה ומרוממת לאין ערוך מהביטוי הגשמי.

ודבריו הקדושים משלימים את המתבאר באור החיים הקדוש, שכל יותרת הנדבה שהביאו היה נכלל בתוך המשכן בדרך נס, כי על כן בדרך זו נכללו כל נדבות בני ישראל וכל השתוקקותם לדבר מצוה בתוך מלאכת המשכן, ונמצא כי באמת היו נדבות שלפי טבע הגשמי לא היה בהם צורך, אבל הם נכללו בדרך נס בעבודת המשכן, כי חשיבות אותה נדבת לב שהיתה בבחינת 'והותר' היתה לאין ערוך ממה שהביאו רק כמסת הצורך.

(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

כבליה הראשון.

ברם, עייפותו גברה עליו והוא שקע בשינה עמוקה, והתעורר שעה קלה לפני עלות השחר. לגודל צערו ולדאבון ליבו נוכח החסיד לדעת כי רק זמן קצר נותר לו כדי לקיים את מצוות הלילה. לא הייתה לו לחסיד ברייה, ובמהירות ובחפזה הוא קרא את ההגדה, שתה ארבע כוסות ואכל מצה ומרור, וכמובן שלא היה לו פנאי לחשוב מחשבות בכוונות וייחודים, להתבונן במהות המצוות ולהתענג על ה'.

לבו של החסיד נשבר בקרבו עד מאוד. לאחר הכנה גדולה שכזאת, בכל תקופת הימים שלפני החג, סופו של דבר שערך את הסדר השני ללא יישוב הדעת, בבהלה ובבלבול, כאחד האנשים הפשוטים.

בנסיעה הבאה אל רבו הקדוש, החוזה מלובלין, שכנס אל הקודש פנימה, הסתיר פניו כמתבייש על מעשיו, אולם הרבי פנה אליו ואמר לו: **הסדר הראשון שערכת, היה אכן נעלה ומרומם, אולם הסדר השני שערכת בקע רקייעים!** והסביר החוזה מלובלין באזני חסידו: את הסדר השני הלא ערכת מתוך שברון לב והכנעה גדולה, ובשל כך מעלתו וחשיבותו גדולה לאין ערוך מהסדר הראשון בה היית מצוי בהתרוממות הנפש, ולכן הסדר השני עלה לנחת רוח לפני הקב"ה פי כמה וכמה.

שנינו במדרש (שמות רבה נא ב): נכנס משה אצל בצלאל, ראה שהותר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה: רבון העולמים עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות, הלך משה ועשה בהם, כיון שבא ליתן חשבון, אמר להם כך וכך יצא למשכן וביתר עשיתי משכן לעדות, הוי 'אלה פקודי המשכן משכן העדות'.

והמפרשים נתקשו בכוונת המדרש: מה ביאור הדבר שאמר הקב"ה למשה 'לך ועשה בהם משכן לעדות', והלא כל הנדבות היו לצורך המשכן.

אלא פירש הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א בהקדם פירושו הידוע על הברכה שאנו מברכים 'הבוחר בשירי זמרה', שהכוונה היא על אותם 'שיריים' של זמרה, שלא הושרו עדיין. גם כשהאדם שר ומזמר לפני הקב"ה עדיין הלב הומה וכוסף להוסיף עוד ועוד בזמירות ותשבחות יתר על מה שאמר, והשי"ת בוחר באותם שיריים שלא הושרו.

ועל פי זה פירש הרה"ק מפרשיסחא גם את דברי המדרש כאן: בני ישראל בתרומתם למשכן, אף אחר כל הנדבה, עדיין היה לבם בוער להוסיף ולעשות בנדבתם. ומאחר שכבר נשלם הכל כמו במשכן שהמלאכה היתה דים והותר, לכן תוספת הנדבה היא זו החביבה לפני הקב"ה יותר מכל הנדבה שבפועל תתרמה, ועל זה הוא שאמר הקב"ה למשה רבינו: 'לך ועשה בהם משכן לעדות', בהם דוקא, לפי שהנדבה הזו שעדיין לא תתרמה, הנדבה אותה נכספים לתת, השיריים שלא הושרו עדיין, היא החביבה לפני הבורא יתברך (שיח שרפי קודש).

על הפסוק בפרשת השבוע, פרשת ויקהל (שמות לו ז) **'והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר'**, מדקדקים המפרשים, שלכאורה לשון הפסוק סותר את עצמו מיניה וביה: אם המלאכה היתה 'דיים', בדיוק במידה הנחוצה, אם כן אין שייך לומר בזה 'והותר'.

מתיבתא אור החיים

החכמים עושי המלאכה כי הבאת התרומה היה יותר מכפי נדבת הלב, ולכן העביר משה רבינו ע"ה שלא יוסיפו להביא עוד, כי הכל אחר נדבת הלב הוא בא, וטוב מעט בכוונה כו', ולכן מול זאת הגיד לנו הכתוב שלא יעלה על הדעת כי לא הביאו בנדבת הלב הנדבה הצריכה, לכן נאמר 'והמלאכה', כלומר, מה שנקראת מלאכה באמת היתה דים, ונוכל לומר גם כן פירוש דים' על המביאים, כי הביאו בכל לבם, ודי זכותם בזאת, 'והותר', מה שהיו מרבים להביא כנ"ל זה היה המותר כנ"ל.

וראה עוד באוהב ישראל שכתב: ועל פי זה אמרנו לפרש הפסוק בפרשת ויקהל (שמות לו ז) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר, ולכאורה אינו מובן לשון דים והותר שני הפכים בנושא אחד, וכקושיית האור החיים הקדוש ז"ל, ולדברינו אלה יבואר על נכון. הדנה כל איש נדיב לב באמת כשהביא נדבתו למשכן כסף או זהב לפי מה שהיה ביכלתו ומעמדו הטוב. אכן רצונו היה בלי ספק ולבו בוער בו ומשתוקק לגודל אהבת הש"י ליתן למצוה רבה כזו כפלי כפלים עד אין שיעור וגבול ותכלית לגודל אהבת ה' ונדבת לבו. וזה הרצון הוא חשוב בעיני הש"י מאוד. וכביכול נחצב ונחקק ונשאר אז לפניו אותו הרצון הטוב לעד ולדורות. עד אין סוף ואין תכלית. וזהו והמלאכה היתה דים, היינו מלאכת ההבאה בפועל ממש היתה דים לכל מלאכת המשכן. שהוא בפועל ממש לעשות אותה כמצווה מפי הש"י וכתבנית אשר הראה למשה רבינו ע"ה בהר. והותר, היינו שעוד נשאר ונותר הנחקק לפניו יתברך התשוקות והרצונות של הנדיבי לב מהכנסת ישראל עד אין סוף ואין תכלית וכנ"ל. אבל מלאכת ההבאה בפועל היתה דים ממש למלאכת המשכן לבל יותר. והבן היטב.

וראה בשפת אמת (תרלה): בספר אור החיים מדייק לשון 'היה דים כו' והותר'. דסתרי אהודי. והוא ז"ל תירץ שעל ידי שהיתרון היו בנדיבות בני ישראל, שילם הקב"ה להם שכרם וכלל היתרון גם כן במלאכת המשכן עיי"ש דפח"ח. ולפי דרכנו פירשנו כי על ידי זה שמנעו עצמם אח"כ מהריבוי כדכתיב 'ויכלא העם', על ידי זה תיקנו זאת היתרון שלא נתקלקל הנדבה על ידי התפשטות כנ"ל. ושמעתי מא"ז מו"ר ז"ל פירוש הפסוק 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב', ופירש כי נדיבות הרצון צריך מנעל ושמירה, שלא יתפשט הרצון והחשק לדברים אחרים כו', וזהו פירוש המשנה משמיעין על השקלים ועל הכלאים, שלא יתערבו רצונות אחרים לרצון הנדבה. וגם פירוש 'כלאים' כמו 'ויכלא העם' כו', שהוא בחינת המניעה שיש גם כן במצות הנדבה כנ"ל, וזהו שאמר 'העשיר לא ירבה' כו'.

וראה עוד בשפת אמת (תרלו) שכתב: בפסוק 'והמלאכה היתה דים כו' והותר'. בספר אוה"ח מקשה כי 'והותר' סתירה למאמר דים. אכן בהקדים מה שאמר 'מרבים העם להביא' כו'. נראה כי הבינו

באור החיים (שמות לו ז) כתב רבינו: דים וגו' והותר. הם ב' דברים הפכיים אם דים אינו הותר ואם הותר אינו דים, וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו לצד ששניהם סוג אחד ובחינה אחת ואין דרך לעשות סוג א' ב' סוגים כי יש בנשמע הכחשה, ועוד לא היה צריך לומר דים אלא והמלאכה היתה הותר לכל המלאכה, ועוד כל הכתוב מיותר שהרי אמר למעלה מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה ופשיטא שלא אמרו כן עד ששערו ומה צורך עוד לומר והמלאכה וגו'. ואולי ששמיענו הכתוב חיבת בני ישראל בעיני המקום כי לצד שהביאו ישראל יותר משיעור הצריך חש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנס כל המובא בית ה' במלאכת המשכן, וזה שיעור הכתוב והמלאכה אשר צוה ה' לעשות במשכן הספיקה להכנס בתוכה כל המלאכה שעשו בני ישראל הגם שהותר פירוש שהיה יותר מהצריך הספיק המקבל לקבל יותר משיעורו על ידי נס. או על זה הדרך והמלאכה שהביאו היתה דים לא חסר ולא יותר הגם שהיתה יותר כפי האמת והוא אומרו והותר כי נעשה נס ולא הותר:

ובפרדס יוסף הביא כעין זה מהחידושי הר"ם, וז"ל: בשם החידושי הר"ם ז"ל ראיתי, דלכאורה קשה למה הכריו, מה זיקק אם יבואו. אך הטעם דאם נשאר זהב או שאר חפץ יהיה לבם נשבר, ויתעצבו שמה שלו נשאר וזיקק לו חלק במשכן, ולכן העבירו קול שלא להביא עוד. וזה פירוש דים והותר, אף שהיה מותרות רק שנעשה נס שהיה דים ונכנסו גם כן למלאכת הקודש.

וראה בבאר מים חיים שביאר טעם הדבר שהביאו בני ישראל יותר מכפי הצורך, ולפי זה מובן גודל חיבת הקב"ה לתרומת בני ישראל, ולכן נעשה נס ונכנס הכל בתוך מלאכת המשכן.

גם אתם זכיתם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כח לימוד תורת האור החיים הקדוש

שלום וברכה,
זכיתי ליהנות מאוד מספרי **אור החיים המבואר** שבהוצאתכם **ב'עוז והדר'**. וברוך ה' כבר שבע שנים אני מוסר שיעורים במשנתו של אור החיים הקדוש, זיעוכ"י, ותורתו מלווה אותי ומעשירה את חיי ואת חיי שומעי לקחי.
לפני כמה שנים נולד לי בן למזל טוב, אך שמחתנו הגדולה התערבה בדאגה עמוקה. עד גיל שנה ועשרה חודשים הוא לא התחיל ללכת. ניסינו הכל - טיפולי פיזיותרפיה, התייעצויות עם מומחים, ואף שיטות שונות שיכולות לעודד תנועה, אך דבר לא הועיל. בני פחד מאד ולא הסכים לנסות ללכת.
לאחר אין ספור נסיונות ותפילות החלטתי לנסוע להר הזיתים, לציונו של **מרן אור החיים הקדוש**, זה היה בליל שלישי. עמדתי מול קברו והתפללתי מעומק הלב. פניתי אל הצדיק בתחינה ובבקשה, וצינתי את מה שאמרו הצדיקים שהאור החיים הקדוש הניח את כוח ההולדה שלו בתוך חיבורו הקדוש, ולכן כל הלומד בתורתו נחשב כבנו ממש.
אמרתי שם: 'רבינו הקדוש, בני הרי הוא כבנך ואינו הולך. אנא ממך, עשה למענו בשמים מה שאתה יכול. אני מקבל על עצמי להוסיף ולהאדיר את השיעורים בתורתך ללא הפסקה, ביתר שאת וללא הפסקה.'
יצאתי מציונו הקדוש בהרגשה שתפילתי התקבלה. למחרת בבוקר, בזמן שהכנתי את ילדי, קראתי לבני בשמו. ולפתע, למרבה הפלא, הוא קם וצעד לעברי בבטחון וביציבות, כאילו היה רגיל בכך מאז ומעולם!
תחושת ההתרגשות היתה עצומה. מה שלא הצליחו הרופאים והמטפלים לעשות במשך חודשים ארוכים, הצדיק עשה בלילה אחד. בני לא רק התחיל ללכת, אלא עד היום הוא רץ ומשתובב, בלעה"ר, בשמחה ובחינויות.
אין לי ספק שזכות לימוד תורתו של **האור החיים הקדוש** עמדה לנו, ותורתו פתחה לנו שערי ישועה והשפיעה ישועות גדולות.
אני מרגיש חובה לשתף את הסיפור הזה כדי לחזק את העוסקים בתורתו של האור החיים הקדוש, ותודה רבה לכם על כל פעלכם, כן תזכו להמשיך ולהפיץ ולהרבות לומדים לתורתו.

בתודה ובהערכה,
דניאל י.ט.

מתוברים להיום
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

